

Nr 785

Av herr Källenius m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

I proposition nr 114 angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde begäres bemyndigande för Kungl. Maj:t att godkänna ett förslag till avtal mellan kronan och Stockholms stad angående marköverlåtelser m. m. å Ladugårdsgärdet i Stockholm, framlagt av en av Kungl. Maj:t särskilt tillkallad markdelegation.

1. *Propositionens förslag.* I propositionen redogöres under punkt 1 för ett mellan markdelegationen och delegerade för Stockholms stad träffat förslag till avtal. Avtalet berör fyra olika stadsplaneförslag, omfattande mark som tillhör eller tidigare tillhört Djurgården. Vissa delar av denna mark ingår i fastställda stadsplaner, som av olika anledningar hittills icke helt kunnat genomföras och nu föreslås reviderade, medan övriga delar nu skall intagas i stadsplan. För att avtalsförslaget skall bli bindande för parterna förutsättes, att detsamma före den 1 juni 1960 godkännes av Kungl. Maj:t och Stockholms stadsfullmäktige samt att de till grund för avtalet liggande stadsplaneförslagen fastställs före nämnda tidpunkt. Samtliga fyra stadsplaneförslag och avtalet om deras genomförande förutsättes sålunda behandlas som en odelbar enhet.

Departementschefen anser, att genom det föreslagna avtalet möjlighet skapats för parterna att genomföra en omfattande och värdefull nybebyggelse å Ladugårdsgärdet enligt moderna stadsplaner.

2. *Riksdagens tidigare ställningstagande.* I motionen nr 111/1959 i andra kammaren begärdes en utredning i syfte att skydda Djurgårdens mark från ytterligare exploatering. Allmänna beredningsutskottet, till vilket motionen remitterats, redogjorde i sitt utlåtande nr 24 för den historiska utvecklingen rörande djurgårdsområdenas exploatering samt för inkomna remissyttranden, varav flera instämde med motionens syfte. Bl. a. delade byggnadsstyrelsen de synpunkter, som i motionen framförts, beträffande värdet av att Djurgårdens mark i största möjliga utsträckning bibehålles såsom naturpark. Styrelsen var således beredd att understödja åtgärder i detta syfte och bevaka dessa intressen.

Utskottet framhöll för egen del, att avsevärda delar av djurgårdsmarken

tagits i anspråk för tillgodoseende av Stockholms stads behov av tomtmark och för statliga byggnadsändamål. Beträffande Norra Djurgården framhåller utskottet, att dess markområden ofta kommit i blickpunkten, då den växande storstadens krav på utrymme för olika ändamål förts fram. Härigenom har under årens lopp större delen av de ursprungliga parkområdena kommit att exploateras, vilket exemplifierats i utlåtandet. Utskottet fann det i likhet med motionärerna nödvändigt att så stora delar som möjligt av den ännu ej exploaterade djurgårdsmarken skulle bibehållas som naturpark.

3. *Stockholms stads kritik av avtalet.* Den exploatering, som föreslås genom föreliggande avtal, är mycket omfattande och berör bostäder för ca 5 000 människor samt kontor och lagerplatser för ca 1 500 sysselsatta. Emot förslaget, dvs. mot bebyggelsen och den hårda exploateringen, har stadens organ för hälsovård och skönhet förgäves riktat kritik ur de synpunkter, som dessa organ har att företräda. Från stadens sida har i övrigt framhållits, att det träffade avtalet innebär ett framsteg för staden genom att kronans rätt till exploatering enligt 1931 års stadsplan minskats. Dock synes man icke godtaga förhandlingsresultatet med helt och fullt hjärta. I stadskollegiets utlåtande nr 103 anföres sålunda av det föredragande borgarrådet, att han delar den i kritiken framförda uppfattningen, att det föreliggande avtalet innebär en hård markexploatering (sid. 106). Borgarrådet fortsätter: »Vid bedömningen av avtalet måste emellertid beaktas, att kronan såsom ägare till praktiskt taget all kvartermark inom de aktuella stadsplaneområdena — med undantag för norra delen av Kampementsbacken, vilken staden år 1949 förvärvade för sjukhusändamål — med nu gällande stadsplaner skulle kunnat genomföra en markexploatering, som ur sociala och allmänt stadsbyggnadsmässiga synpunkter vore väsentligen mer otillfredsställande. Även om det hade varit önskvärt med en i vissa delar ytterligare begränsad exploatering, innebär därför det träffade avtalet, vilket tillkommit först efter mycket långvariga förhandlingar, en viss förbättring.» Till dessa synpunkter har stadskollegiet anslutit sig. Särskilt har invändningar riktats mot den föreslagna bebyggelsen utanför frihamnsentrén av hänsyn till landskapet kring Borgen. Vid ärendets behandling i borgarrådsberedningen framhölls (utlåtande nr 106, sid. 874), att området är en del av ett unikt stadsparti med traditioner och för stadens förhandlare har det varit en angelägen uppgift att här söka reducera byggnadsrätten för att i möjligaste mån bevara den bestående landskapsbilden intakt. Beredningen konstaterar dock att det icke varit möjligt att nå fram till en stadsplan, som helt tillfredsställer den ömtåliga stadsbildens anspråk men att det framlagda stadsplaneförslaget likväl bör kunna accepteras såsom ett led i förhandlingsöverenskommelsen med kronan. Samtidigt framhålles att frågan om ett slopande av det sydligaste huset vid Sandhammsgatan är värt att utreda samt att den frågan lämpligen synes böra penetreras i samband med behandlingen av en ingiven fram-

ställning om åtgärder för förvärv av mark i frihamnsentrén, som i första hand syftar till att ernå ett för friområdets naturvärden skonsammare utnyttjande av i stadsplanen medgiven byggnadsrätt. — Beredningens uppfattning biträdades av stadskollegiet.

Vidare har från allmänheten och i pressen framförts kritik ur olika synpunkter mot den planerade bebyggelsen.

4. *Bristande planläggning — hård exploatering.* I sammanhanget bör understrykas allmänna beredningsutskottets utlåtande att upplåtelseerna av mark tidigare skett utan inbördes sammanhang, varigenom splittringen av området kommit att bli särskilt påtaglig. Det syntes beredningsutskottet icke möjligt att en rationell ordning för naturvärdenas bevarande skulle kunna åstadkommas utan att en enhetlig plan för områdets utnyttjande fastställdes.

Stockholms universitets utflyttning, den nu ifrågavarande bebyggelsen inklusive Kampementsbacken jämte värtahamnens blivande behov av ytterligare bebyggelse ävensom den planerade Österledens sträckning in på Gärdesheden mot Valhallavägen gör det nödvändigt att få en klar överblick, innan man går till handling. De planerade fyra-våningars kontorshusen i kvarteret Tegeludden framför ingången till Frihamnen kommer att kräva en stark fram- och återgående trafik, som de facto avskär den del av Gärdet, som ligger norr om vägen, upp mot Kampementsbacken, varmed en stor del av Gärdesheden isoleras och därmed försvinner ur sitt sammanhang. Trycket söderifrån, sedan radiohuset med tillhörande anläggningar blivit färdigt och en Österled dragits fram, spolierar resten av heden fram mot Borgen. Alla de tillkommande människorna betyder en ytterligare belastning på både kaknäsområdet och Södra Djurgården, där en ständigt ökande förslitning av marken kan spåras.

Det framlagda avtalet har kommit så långt, att dess genomförande delvis redan i detalj planerats. Verkningarna torde t. o. m. i vissa avseenden på förhand ha diskonterats. I och för sig är det oriktigt, att riksdagen mer eller mindre skall befinna sig inför ett fullbordat faktum, när ärendet väl kommer dit. Man kan dock ej underkänna det arbete, som vederbörande förhandlare å ömse sidor nedlagt för att nå en lösning. Men mellan raderna skyntar fram att Stockholms stad haft en väsentligt svårare ställning än staten. Statens förhandlare har nitiskt tillvaratagit kronans intressen, men kan ej bortses från att härigenom en alltför hård exploatering blivit följd, en exploatering som med all sannolikhet ej kunnat genomföras i något annat sammanhang. Därigenom kommer kronan att motverka icke blott grundtankarna i vår restriktiva byggnadslagstiftning utan också de syften, som det ytterst måste vara kronans skyldighet att värna om, nämligen — såsom 1913 års riksdag framhållit — önskemålet att Djurgården i så stor utsträckning som möjligt bibehålles som naturpark. Det må i detta sammanhang observeras, att endast sådan mark får exploateras, som enligt vederbörliga beslut av Kungl.

Maj:t och riksdagen skall användas för bebyggelse och att exploateringen dessutom måste föregås av stadsplanläggning, vilken måste antagas av Stockholms stad och fastställas av Kungl. Maj:t. Sådan fastställelse sker i praktiken just genom att riksdagen godkänner det föreliggande avtalet. Riksdagen har således i detta fall skyldighet att göra samma prövning av stadsplaneärendet, som eljest sker vid Kungl. Maj:ts fastställelse av stadsplaner.

Om nu en bebyggelse ändå måste genomföras, så synes det riktigare att förlägga bostäderna på de bästa områdena, nämligen i kvarteret Tegeludden. Kontorsbyggnaderna kunde då placeras i närmare anslutning till Värtans järnvägsstation och hamnen. En sådan lösning skulle väsentligt bättre tillgodose de rent mänskliga synpunkterna på boendet och samhällsplaneringen.

Det anförda synes oss visa, generellt sett, att utvecklingen under avtalsutredningens gång skett så snabbt, att modifierande överväganden lämpligen och rätteligen nu bör ske. Kvar står nämligen en bestämd övertygelse att ett realiserande fullt ut av vad som inrymmer i avtalet skulle te sig som en alltför långt driven markexploatering av staten såsom markägare. Häremot står kravet på att realisera vad som under en följd av år förberetts av sakkunniga. Vid vägandet av dessa båda synpunkter mot varandra synes den lämpligaste lösningen vara, att riksdagen uppdrager åt Kungl. Maj:t att upptaga förnyade förhandlingar med Stockholms stad, varvid förutsättes, att naturskyddssynpunkter och de boendes intressen tillvaratages i ökad utsträckning. Med hänsyn till angelägenheten av att eventuell bostadsbebyggelse inom områdena ej alltför mycket fördröjes bör proposition om nytt avtal föreläggas riksdagen för godkännande instundande höstsession. v

Skulle den tidsutdräkt de nya förhandlingarna medför anses äventyra önskemålet om en snabb igångsättning av viss byggnadsverksamhet, kan det nu föreliggande avtalet godkännas i princip, dock att riksdagen därvid samtidigt bestämt uttalar, att vissa jämkningar i stadsplanen skall vidtagas vid bebyggelsens genomförande i syfte att minska exploateringen och i större utsträckning tillgodose bl.a. naturskyddssynpunkter.

Departementschefen har föreslagit, att exploateringen av den kronan tillhöriga mark, som omfattas av avtalet, i likhet med kronans övriga exploateringsverksamhet å Djurgården omhänderhas av djurgårdsnämnden. Erforderliga instruktioner i ämnet synes böra utfärdas åt nämnden.

Med anledning av det anförda får vi hemställa,
att riksdagen måtte

1. med avslag å i proposition nr 114 under punkt 1 gjord hemställan i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte upptaga förnyade förhandlingar med Stockholms stad angående utformningen av den framtida bebyggelsen inom berörda delar av Ladugårdsgärdet; eller

2. om under punkt 1 ovan gjord hemställan ej vinner riksdagens bifall, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att, enligt vad i motionen anförts, vid exploateringen av ifrågavarande områden vidtages den minskning i bebyggelsen, som efter närmare överläggning med Stockholm stad må befinnas erforderlig.

Stockholm den 20 april 1960

Sten Källenius

Nils Kellgren

Gunnar Heckscher

Folke Björkman

Erland Carbell

Einar Rimmerfors

Nancy Eriksson

Gerda Höjer

Martin Larsson

Ake Zetterberg

Sigrid Ekendahl

Stellan Arvidson

Astrid Kristensson

Gustaf Kollberg

Folke Nihlfors

Nr 786

Av herr **Hansson** i Skegrie m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, m. m.

I propositionen nr 117 föreslås, att från och med den 1 maj 1960 allmän varuskatt inte skall utgå på begagnade personbilar och skåpbilar, men att i stället den särskilda omsättningsskatten (accisen) på nya sådana bilar skall ökas med vad som motsvarar skattebortfallet i fråga om de begagnade bilarna. Skattebortfallet beräknas till 30 à 35 miljoner kronor per budgetår, vilket skulle motsvara en ökning av bilaccisen med cirka 2 procent av priset på nya bilar.

Bilaccisen utgår med ett belopp som i kronor motsvarar 90 procent av bilens tjänstevikt i kilogram. Är tjänstevikten högre än 1 600 kilogram utgår därjämte ett tillägg av 120 kronor för varje överskjutande fullt femtiotal